

УДК 330.341.1

**Шпикуляк О.Г.**, д.е.н., ст.наук.співр.<sup>1</sup>©, **Тивончук С.О.**, к.е.н., доцент<sup>1</sup>**Тивончук С.В.** к.е.н., доцент<sup>2</sup><sup>1</sup>ННЦ "Інститут аграрної економіки", м. Київ<sup>2</sup>Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

## ФОРМУВАННЯ ТА ОЦІНКА МОЖЛИВОСТЕЙ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

*Відображено методичні підходи формування інноваційних проектів та оцінки можливостей їх реалізації в конкретних економічних умовах.*

**Ключові слова:** інноваційний продукт, інноваційний проект, методичні підходи, інвестиції, економічна модель, наукомісткий продукт.

**Постановка проблеми.** Дослідити та узагальнити методичні підходи щодо формування та оцінки можливостей реалізації інноваційних проектів в агропромисловому виробництві за конкретних економічних умов.

**Аналіз останніх досліджень.** Питаннями формування та оцінки реалізації інноваційних проектів розвитку агропромислового виробництва присвячено ряд наукових праць як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, зокрема, К. Бондаря [1] С. М. Володіна [2], П. Друкера [3], Дж. П. Ендрю [4], С.М. Кваші [5], М. Ю. Код енської [6]. Водночас механізм формування та оцінювання можливостей реалізації інноваційних проектів в економічній літературі не завжди носить комплексний характер.

**Метою даної статті** є розкриття методичних підходів формування інноваційних проектів, оцінки можливостей їх реалізації та ефективності інвестицій спрямованих у новий наукомісткий продукт.

**Виклад основного матеріалу.** Інноваційні проекти, тобто комплекс науково-дослідних, виробничих, організаційних, фінансових й комерційних заходів, оформлених відповідною проектною документацією, можуть формуватися у складі науково-технічних програм або самостійно.

Основні учасники проекту: замовник – майбутній користувач результатів проекту, та інвестор, який може бути і замовником. Якщо ж ні, то інвестор укладає договір з замовником, контролює виконання контрактів і здійснює розрахунки з іншими учасниками проекту. Інвесторами в Україні можуть бути: держава, аграрні підприємства, підприємницькі об'єднання, громадські організації, міжнародні організації, іноземні юридичні особи, фізичні особи – громадяни України, іноземні громадяни.

Керівник проекту – юридична особа, якій замовник делегує повноваження з керівництва за проектом: планування, контроль і координація робіт учасників проекту. Конкретний склад повноважень керівника проекту визначається контрактом із замовником. Розроблювачі проекту – специфічна організаційна структура, очолювана керівником проекту і створювана на період

здійснення проекту з метою ефективного досягнення його цілей. Для виконання частини своїх функцій розроблювач може залучити спеціалізовані організації, а також підтримуючі структури проекту – це організації різних форм власності, що сприяють основним учасникам проекту у виконанні завдань проекту та утворюють разом з ними інфраструктуру інноваційного підприємства.

Інноваційний проект охоплює всі стадії інноваційної діяльності: науково-дослідні роботи, освоєння виробництва, організацію виробництва, маркетинг нових продуктів, а також фінансові заходи. В основі розгляду змісту інноваційного проекту за процесом його формування і реалізації, лежить концепція життєвого циклу інноваційного проекту, яка виходить з того, що інноваційний проект є процес, який відбувається протягом кінцевого проміжку часу. У такому процесі можна виділити ряд послідовних за часом етапів, які забезпечують його здійснення. Залежно від часу, що витрачається на досягнення його цілей, інноваційні проекти можуть бути поділені на довгострокові (понад 5 років), середньострокові (від 3 до 5 років), короткострокові (менше 3-х років). З огляду на характер цілей, проект може бути кінцевим, тобто відбивати мету вирішення інноваційної проблеми в цілому, чи проміжним, пов'язаним з досягненням проміжних результатів. За видом потреб, що задовольняються, проект може бути орієнтований на існуючі потреби чи на створення нових.

Розробка проекту повинна починатися з кількісного уточнення кінцевої мети проекту і встановлення проміжних завдань її реалізації за окремими тимчасовими періодами для різних варіантів реалізації. З цією метою: встановлюються можливі споживачі цільового продукту проекту; аналізуються доцільність заміни виробленої продукції новими видами цільової продукції; вивчається структура галузей, що забезпечують реалізацію проекту сировиною, енергоресурсами, комплектуючими засобами і т. ін.; аналізуються нові сфери використання кінцевого продукту проекту; досліджуються економічні та соціальні наслідки реалізації проекту.

Реалізація інноваційних проектів вимагає залучення значних інвестиційних вкладень. Тож за певних умов освоєння інновацій замість очікуваних конкурентних переваг можуть приносити агропромисловим підприємствам істотні фінансові проблеми. Оцінка можливостей реалізації інноваційного проекту будується на методі порівняльного аналізу фактичних економічних ресурсів у розпорядженні підприємства і необхідних для здійснення інноваційного проекту за конкретних економічних умов з чіткою відповіддю на низку запитань, зокрема:

- Чи зможе забезпечити це підприємство всіма складовими інновацію, щоб вона запрацювала на виробництві для створення нового наукомісткого продукту?

- хто гарантовано поставлятиме техніко-технологічні ресурси необхідної якості і потрібного ступеня складності?

- які проблеми можуть виникнути з новою технологією при впровадженні її у виробництво?

- яке нове обладнання, які приміщення і скільки нових фахівців можуть знадобитися за виробництва наукомісткого продукту?

- чи необхідна реорганізація системи збуту і просування нового продукту на ринок?

Для пошуку відповідей на ці й інші взаємозалежні проблематичні питання необхідно провести ряд економічних розрахунків. Такі розрахунки повинні мати системний характер і являти собою оцінку ресурсів та необхідних витрат на реалізацію інноваційного проекту по кожному з основних напрямів господарської діяльності: інновації, маркетинг, виробництво, фінанси і персонал. Спочатку важливо визначити можливості адаптування інновації до умов підприємства; наявність сировинних, технічних, капітальних, збутових і професійно-кадрових ресурсів. Все це має вирішальне значення для реалізації інноваційного проекту.

Потому на основі проведених розрахунків роблять висновок про достатній чи недостатній обсяг фінансово-економічних ресурсів для реалізації інноваційного проекту. Згодом оцінюється ступінь автономності чи залежності підприємства від зовнішніх фінансово-економічних джерел. Такий підхід дає можливість відповісти на питання про те, чи зможе господарюючий суб'єкт реалізувати проект самостійно і наскільки ймовірна ситуація, за якої підприємство в цілому чи проект зокрема зазнають невдачі через невідповідність наявних ресурсів необхідним.

Сформувати економічну модель оцінки умов реалізації нової технології на підприємстві можна, рухаючись за технологічним ланцюгом інноваційного проекту. Для цього необхідно поетапно розрахувати витрати на придбання інновації, її адаптацію до умов підприємства, маркетингові дослідження, запуск виробництва наукомісткого продукту. Тобто спочатку потрібно визначити витрати, необхідні для реалізації кожного з етапів інноваційного проекту, а потім їх необхідно зіставити з наявними ресурсами.

Відповідно до концепції про фінансову стійкість господарюючих суб'єктів за оцінки ресурсних можливостей реалізації інноваційних проектів слід вважати, що необхідні витрати на це не повинні перевищувати 0,7 власної частки засобів підприємства. Якщо співвідношення необхідних витрат за інноваційним проектом виявиться понад 2/3 частки власних засобів підприємства, то в цьому разі можливе здійснення наступних основних дій.

Підприємство за досягнення перспективних орієнтирів на ринку внаслідок перегляду складу і розміру охоплених його сегментів або спрощення технічних характеристик інноваційного продукту може скоротити частину інвестиційних витрат. Зменшивши планований розмір сукупних фінансово-економічних витрат на реалізацію інноваційного проекту, підприємство зможе підвищити ефективність реалізації нової технології.

А згодом, після впровадження інновації у виробництво і просування нових продуктів на ринок, підприємство знову зможе повернутися і розглянути можливості реалізації первісних планів. Таким чином, методи оцінки ринкових перспектив і можливостей реалізації нового продукту на підприємстві дають змогу визначити вихідні показники ефективності залучення інновації до господарського обороту.

Економічні розрахунки щодо оцінки ефективності розробки нових наукомістких продуктів на підприємстві і реалізації інноваційного проекту в цілому

не обмежуються вивченням ринкової перспективності і ресурсних можливостей реалізації інновацій. Для обґрунтування їхньої привабливості необхідно також оцінити ефективність інвестицій, що спрямовуються у новий наукомісткий продукт і з'ясувати його вплив на розвиток економіки підприємства у цілому.

Методичні підходи до оцінки ефективності інвестицій у створення нового наукомісткого продукту базуються на розрахунках групи показників, що дають можливість визначити перспективи інновації з позиції результативності вкладеного в неї капіталу. Розглянемо це питання докладніше.

### 1. Збільшення виручки від продажів ( $E_v$ )

За оцінки інвестиційної результативності інноваційних проектів важливо проаналізувати і виявити саме ту частку додаткової виручки від продажів новації, яку отримує підприємство на вкладені в інноваційний проект засоби:

$$E_v = \frac{V_1 - V_0}{I} \times 100 \%$$

де  $E_v$  — показник ефективності інвестицій щодо отримання підприємством додаткової виручки від продажів продукції, визначається порівнянням такої виручки за періоди, що аналізуються (до і після впровадження інноваційного проекту), на вкладені у цей проект засоби, грн;

$I$  — сума інвестиційних вкладень, грн;

$V_0, V_1$  — річна виручка від продажів продукції підприємства до і після інвестицій у нову технологію за періоди, що аналізуються, грн.

І далі:

$$V_1 = C_{\text{п}} \times V_{\text{уп}}$$

де  $C_{\text{п}}$  — планована ціна продажів інноваційного товару, грн;

$V_{\text{уп}}$  — річний обсяг продажів продукції підприємства після реалізації інноваційного проекту за період, що аналізувався, грн.

### 2. Рентабельність інвестицій ( $E_{\text{п}}$ )

Аналогічним чином можна розрахувати і визначити ту частину додаткового прибутку від продажів новації, яку отримує підприємство на вкладені в інноваційний проект засоби:

$$E_{\text{п}} = \frac{\Pi_1 - \Pi_0}{I} \times 100\%$$

де  $E_{\text{п}}$  — показник рентабельності інвестицій, визначений порівнянням величини одержуваного прибутку за конкретні періоди до і після реалізації аналізованого інноваційного проекту, з вкладеними у інноваційний проект засобами, грн;

$\Pi_0, \Pi_1$  — щорічний чистий прибуток підприємства до і після інвестицій в нову технологію або удосконалений продукт за період, що аналізувався, грн.

3. Підвищення середньорічного виробництва продукції на одного працівника (ріст продуктивності праці  $E_p$ ).

Упровадження нових або поліпшених технологій, як правило, спрямовується не тільки на приріст чистого доходу, але і на підвищення рівня продуктивності праці. При цьому важливо оцінити, наскільки зросте цей показник після упровадження інновації. Підвищення виробництва можна визначити за формулою:

$$E_p = \frac{P_1 - P_0}{1} \cdot 100\% ,$$

де  $E_p$  - показник ефективності інвестицій щодо зростання випуску продукції на одного працівника на вкладені засоби, визначається порівнянням середньорічного вироблення продукції одним працівником до і після реалізації аналізованого проекту, грн;

$P_0$ ,  $P_1$  — середньорічний обсяг виготовленої продукції одним працівником до і після включення інвестицій в нову технологію або удосконалений продукт за період, що аналізувався, грн:

$$P_1 = \frac{Q_{\text{пр}}}{Ч_p}$$

де  $Q_{\text{пр}}$  — річний обсяг виробленої продукції, грн;

$Ч_p$  — середньорічна чисельність працівників основного виробничого персоналу, чол.

Розрахунок і аналіз запропонованих показників дають змогу обґрунтувати питання про те, яким чином позначиться упровадження нової технології на результатах інноваційної діяльності підприємства.

**Висновки** Даний метод оцінки ефективності розробки нових продуктів спрямований в основному на аналіз внутрішніх економічних результатів упровадження інновацій на підприємстві. Проте за аналізу ефективності залучених у господарський оборот інновацій і вибору найефективнішої з наявних альтернатив необхідно враховувати не тільки безпосередній, але і непрямий зв'язок між даними функціональних показників. Адже із упровадженням нових технологій збільшуються витрати, але водночас зростає продуктивність праці, що загалом сприяє економії заробітної плати і зниженню собівартості продукції.

Якщо темпи зростання продуктивності праці будуть вищими, ніж темпи збільшення витрат на освоєння нової технології, то собівартість знижуватиметься. А за протилежної ситуації — зростатиме. Виходить, щоб ухвалювати економічно і науково обґрунтовані рішення щодо вибору тієї або іншої технології для упровадження, недостатньо обмежитися аналізом ефективності інвестицій з основних економічних параметрів. Необхідно оцінити також динаміку змін показників з урахуванням їхніх взаємозв'язків. Для цього слід застосувати метод оцінки впливу нових технологій на розвиток економіки підприємства в цілому. Цей підхід дає можливість встановити причинно-наслідкові і непрямі зв'язки у сфері, що нас цікавить, а також виявити внутрішні позитивні й негативні суперечності господарського та інноваційного процесів, дати їм всебічну оцінку.

### Література

1. Бондар К. Оцінка ризиків реалізації інноваційного проекту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rusnsuka.com/20PRNIT2007/Economics/23668.doc>.
2. Володін С.Ф. Рекомендації щодо підготовки інноваційних бізнес-проектів у агропромисловому комплексі // Збірник праць ІПП/ – 2009, – № 6 – С. 24-47.
3. Друкер П. Задачи менеджмента в XXI веке. – М.: ОПП “М.Д. Вільямс”, 2006.
4. Эндрю Дж.П. Возврат на инновации. Практическое руководство по управлению инновациями в бизнесе. – М.: Издательство “Гревцов Публишер”, 2008. – 324 с.
5. Кваша С.М., Давиденко Н.М., Жемойда О.В. Проектний аналіз: Навчальний посібник. – К: ЗАТ “Миронівська друкарня”, – 2008. – 360 с.
6. Коденська М.Ю. Методичні підходи до оцінки інноваційного продукту аграрної науки / Коденська М.Ю., Перепелиця Н.М. – К. ННЦ ІАЕ, 2009. – 78 с. – (Наукове видання).

### Summary

*In the article explored methodical path of forming innovative project and evaluation of their potential prerequisite to exaggerate a market power.*

Рецензент – д.е.н., професор Шулський М.Г.